

cezalar uygulanırdı. Eski Türkler'de de zina oldukça ağır bir suçtu. Zina ettiği ispat edilen taraflar iki hayvanın (çoğunlukla inek, manda, at) arasına bağlanır ve farklı yönlerde çekilen hayvanların arasında kalan zâninin vücudu parçalanırdı. Kutluk Türkleri'nde zina eden taraflar yakılırdı.

Yahudilik'te "niuf, zenut" gibi İbrâniceliklemlerle anlatılan zina en büyük suçlardan biridir. Erken dönemlerde zina kavramı büyük oranda kadının kocasının mülkü oluşu kavramıyla ilişkilendirilmişti. Kadının kocanın özel mülkü olduğuna göre zina doğrudan doğruya mülke tecavüz anlamına geliyordu (Çıkış, 20/13; Tesniye, 5/17). Bu hukukî anlayışın yanında dinsel bağlamda zina eden kirlenmiş kabul edilirdi (Levililer, 18/20). Sürgün sonrasında daha teolojik bir anlama bürünen zina Tanrı'ya karşı işlenen bir suç (Tekvîn, 20/6; 39/8-9) ve putperestlik olarak algılanmıştır (Hoşea, 1-3; Yeremya, 3). Zinanın On Emir'de şiddetle yasaklanması da (Çıkış, 20/13; Tesniye, 5/18) muhtemelen yine aynı dönemin ürünüdür. Zina eden yahudiler taşlanarak öldürülürdü (Tesniye, 22/24). Bunların yakıldığına (Tesniye, 38/24) ve çırılçıplak sokağa terk edildiğine dair referanslar da vardır (Hoşea, 2/5). Nişanlı kızla zina durumunda suçlunun recmedileceği Tevrat'ta belirtilmektedir (Tesniye, 22/13, 20-21, 23-25), evli kadınla zina durumunda da öldürüleceği kaydedilmektedir (Levililer, 20/10; Tesniye, 22/22). Rabbinik gelenek, şayet zina eden evli kadın kâhin sınıfından birinin kızı ise onun yakılarak cezalandırılmasını talep eder (Levililer, 21/9; Sanhedrin, XV/13; *The Code of Maimonides*, "Holiness: Forbidden Intercourse", 1/6).

Hıristiyanlık'ta zina her ne kadar kavram ve hüküm olarak yahudi şeriatından alınıp devam ettirilse de (Markos, 10/19; Luka, 18/20; Resullerin İşleri, 15/19-20) Hz. İsa tarafından bu kavramın kapsamı biraz daha genişletilmiş, insanın karşı cinse şehvetle bakışı dahi kalben zina kapsamında düşünülmüş (Matta, 5/27-28), boşandıktan sonra evlenme her iki taraf için zina sayılmış (Matta, 19/9; Markos, 10/11-12; Luka, 16/18), zina vb. cinsel suçlar toplu halde kötülenmiştir (Matta, 15/19; Markos, 7/21; Galatyalılar'a Mektup, 5/21). "Ruha karşı savaşılan beden şehvetlerinden sakının" önerisi (I. Petrus'un Mektubu, 2/11) dikkate alındığında zina kavramının bir nevi "zihinsel veya fiziksel bütün şehvî olgular, fuhşiyat" anlamında kullanıldığı söylenebilir. İncil'de zinaya bir ceza belirlenmemekle birlikte zina edenlerin yargılanacağı (İbrâniciler'e Mektup, 13/4), bu gibi

lerin Tanrı'nın egemenliğinde yer bulmaktan mahrum kalacakları (I. Korintoslular'a Mektup, 6/9-10) belirtilmiştir. Kutsal metinlerden anlaşıldığına göre Hz. İsa zina ederken yakalanmış bir kadına recm cezası uygulamamış (Yuhanna, 8/3-11), ancak zinanın boşama için yegâne sebep olduğunu vurgulamıştır (Matta, 19/9; Markos, 10/11-12; Luka, 16/18). Ayrıca Pavlus tarafından fuhuş yapanların toplumdan dışlanması önerilmektedir (I. Korintoslular'a Mektup, 5/1-2, 9-13). Daha sonraki dönemlerde kiliseler konuyla ilgili, süresi değişmek üzere kefâret, geçici veya sürekli olarak toplumdan dışlama gibi cezaî düzenlemelerde bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Moses Maimonides, *The Code of Maimonides (Mishneh Torah): The Book of Holiness* (trc. L. I. Rabinowitz – P. Grossman), New Haven 1965, IV. Kitap (Holiness); A. Galanti, *Asur Kanunu*, İstanbul 1933, s. 8-10, 23; W. Durant, *The Story of Civilization: Our Oriental Heritage*, New York 1942, s. 48, 127, 130, 246-247; L. Epstein, *Sex Laws and Customs in Judaism*, New York 1948, s. 152-216; E. Alabaster, *Notes and Commentaries on Chinese Criminal Law and Cognate Topics*, Taipei 1968, s. 187-188, 369-370; Mebrure Tosun – Kadriye Yalvaç, *Sumer, Babil, Assur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı*, Ankara 1975, s. 82; E. G. Parrinder, *Sex in the World's Religions*, London 1980, s. 44-49, 54-58, 89-95; M. O'Connell Walshe, *Buddhism and Sex*, Kandy 1986, s. 1-3, 5-6, 8-13; Ranjana Kumari, *Female Sexuality in Hinduism*, Delhi 1988, s. 12-31; Mualla Türköne, *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü*, Ankara 1995, s. 173-214; H. T. Kreisel, *Maimonides' Political Thought: Studies in Ethics, Law and the Human Idea*, Albany 1999, s. 153; P. Harvey, *An Introduction to Buddhist Ethics: Foundations, Values and Issues*, Cambridge 2000, s. 71-74; R. F. Collins, *Sexual Ethics and the New Testament: Behavior and Belief*, New York 2000, s. 42-61; D. Keown, *Buddhist Ethics: A Very Short Introduction*, New York 2005, s. 54-60; P. B. Ebrey, "Confucianism", *Sex, Marriage and Family in World Religions* (ed. D. Browning v.dğr.), New York 2006, s. 367-450; Eldar Hasanov, *İslâm Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Yahudi Hukukunda Zina ve Benzeri Cinsel Suçlar* (yüksek lisans tezi, 2007), s. 13-32; P. P. Mishra, "Adultery in Hinduism", *Encyclopedia of Love in World Religions* (ed. Y. Kornberg G.), Santa Barbara 2008, I, 31-33; M. A. Buch, *Zoroastrian Ethics*, Charleston 2009, s. 122-128; M. Tsevat, "The Husband Veils a Wife (Hittite Laws, Sections 197-98)", *Journal of Cuneiform Studies*, XXVII/4, Cambridge 1975, s. 235-240; Feda Şamil Arık, "Eski Türk Ceza Hukukuna Dair Notlar I: Suçlar ve Cezalar", *TAD*, XVII/28 (1996), s. 13-15, 17-18, 20, 24-25, 47-49; J. A. MacCulloch, "Adultery-Primitive and Savage Peoples", *ERE*, I, 122-126; T. W. Rhys Davids, "Adultery-Buddhism", a.e., I, 126; W. M. Foley, "Adultery-Christian", a.e., I, 131-133; J. J. Modi, "Adultery-Persian", a.e., I, 133-134; F. William Hall, "Adultery-Roman", a.e., I, 134-135.

ELDAR HASANOV

ZİNBA' b. SELÂME

(زیناع بن سلامة)

Kölesi Sender'i ağır şekilde cezalandırmasıyla bilinen sahâbî (bk. SENDER).

ZİNCİRLİ MEDRESE

Kırım'da XVI. yüzyıla ait medrese.

Kırım Hanı I. Mengli Giray'ın emri üzerine onun son saltanat döneminde (1467-1474, 1475-1476, 1478-1514) inşa edilmiş olup Bahçesaray'a bitişik Salacık'ta yer almaktadır. Salacık bölgesinde eskiden Kırım hanlarının ilk sarayları, I. Mengli Giray Han'ın türbesi, bir cami ve onun etrafında bir defin alanı bulunmaktaydı. Evliya Çelebi medresenin yanında güzel bir hamamdan bahsetmektedir. Son yıllarda yapılan kazı çalışmalarında bu hamamın kalıntılarına ulaşılmakla beraber bulgular eskiden bölgede yoğun bir yapılaşmanın varlığını ortaya koymaktadır. Medrese ve türbe arasında ayrıca mezarlar tesbit edilmiştir. Medresenin giriş kapısının üstündeki kitâbe metninde yapının I. Mengli Giray Han'ın emri üzerine 906 (1500-1501) yılında inşa edildiği belirtilmektedir. Zincirli Medrese'nin adı girişin üstünde asılan ve iki tarafa sarkan zincirden gelmektedir. Rivayete göre medresenin inşasında bizzat çalışan han bu zinciri ilme saygı göstergesi olarak girişe asmış ve ilk defa kendisi boyunu eğerek medreseye girmiştir. Fakat bilindiği üzere bu tip zincirler binaya atların girmesini engellemek amacıyla asılırdı. Zamanla giriş seviyesi yükseldiğinden zincir şimdi insan boyu hizasındadır. Giriş cephesinde üstü üç dilimli kemer şeklinde düzenlenmiş bir kitâbe vardır. Kitâbe medreseye ait olmayıp muhtemelen bölgede ortadan kalkmış başka bir yapıdan buraya sonradan nakledilmiştir. İç avludaki kemerin üzerinde ayrıca ikinci bir kitâbe mevcuttur.

Dikdörtgen planlı yapı 24 m. uzunluğunda bir cepheye sahiptir. Üstü açık olan avluda girişin karşısında "U" şeklinde sıralanan on üç medrese odasıyla dershane yerleştirilmiştir. Beşik tonozlarla örtülen bir mekânların önünde on kubbeli bir revak yer almaktadır. Bunlardan üç tanesi giriş kapısının bulunduğu doğu cephe duvarına dayanmakta, doğudaki orta revak-

ZİNCİRLİ MEDRESE

Zincirli
Medrese'nin
kapısı
ve içinden
bir görünüş

tan yapıya girilmektedir. Revak kubbeleri bir taraftan altı adet kesme taş ayak üzerindeki sivri kemerlerle, diğer taraftan medrese odalarının duvarlarıyla taşınmaktadır. Üst örtülerde tuğla malzeme kullanılmış olup medrese hücrelerinin revaka açılan kapılarında zaman içinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Mekânın özgün süslemesi günümüze ulaşmamış, ancak restorasyon esnasında duvarlarda mavi ve kırmızı renkte eski boyama izleriyle bazı yazılar ortaya çıkarılmıştır. Zincirli Medrese, hanlık döneminden Bahçesaray'da ayakta kalabilmiş tek medresedir. *Gülbün-i Hânân*'da medresenin Bahçesaray yakınındaki Ulaklı köyünde 4800 desyatına (1 desyatına = 1,09 hektar) kadar vakif toprağının varlığı kayıtlıdır. 1917 yılına kadar aralıksız eğitim yapılan medresede Gaspıralı İsmail 1868'de Rusça dersleri vermeye başlamıştır. 1889'da medresenin müderrisliğine getirilen Habîbullah Efendi döneminde medresede bir kütüphane kurulmuş, medrese Gaspıralı'nın başlattığı eğitim reformunda "model yapı" rolü üstlenmiş ve yanında Gaspıralı iki katlı okul binası inşa ettirmiştir. 1917 Bolşevik İhtilâli'nden sonra Zincirli Medrese tıp mektebi olmuş, 1939'da çevresindeki bütün binalarla beraber akıl hastanesi yapılmış, bazı mekânları da depo halinde kullanılmıştır. 1995'te uzun mücadelelerden sonra medresenin idaresi tekrar Kırım Tatarları'na verilmiş, restorasyonu 2009 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın (TİKA) desteğiyle tamamlanmıştır. Zincirli Medrese çevresiyle beraber günümüzde Kırım Tatarları'nın Kırım'daki varlık mücadelesinin önemli bir simgesidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evlîya Çelebi, *Seyahatnâme*, VII, 225-226; Halim Giray, *Gülbün-i Hânân*, İstanbul 1327, s.

16-19; F. Dombrovskiy v.dğr., "Bahçesarayskaya arabşkaya i turetskaya natpisi hanskago dvortsa, meçeti, klatbişca", *Zapiski Odesskago Obşçestva İstorii i Drevnostey*, Odessa 1848, s. 526; A. L. Jacobson, *Srednevekoviy Krim*, Moskva 1964, s. 141-142; Oktay Aslanapa, *Kırım ve Kuzey Azerbaycan'da Türk Eserleri*, İstanbul 1979, s. 15-16; Hakan Kırımlı, *Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler (1905-1916)*, Ankara 1996, tür.yer.; C. Krikun, *Pamytniki Krimskotatarskoy Arhitektura*, Simferopol 2001, s. 49-50; Nicole Kançal-Ferrari, *Kırım'dan Kalan Miras: Hansaray*, İstanbul 2005, s. 46-50; a.mlf., "Architectural Monuments of the Period of the Crimean Khanate: State of Research, General Conditions, Problems", *Islamic Art and Architecture in the European Periphery, Crimea, Caucasus and the Volga-Ural Region* (ed. B. Kellner-Heinkele v.dğr.), Wiesbaden 2008, s. 87-88; N. A. Gavrylyuk – A. M. İbragimova, *Tjurbе of Khan Hadzhi Geraja* (2003-2008 arasındaki arkeolojik kazı raporu), Kiev-Zaporozhie 2010; Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu, "Zincirli Medrese'yi Birlikte Kurtaralım", *Emel*, sy. 209, İstanbul 1995, s. 31-32.

NICOLE KAŒAL-FERRARI

ZİNCİRLİKUYU MEZARLIĞI

(bk. ASRÎ MEZARLIK).

ZİNİT

(bk. SÜSLENME).

ZİNKEISEN, Johann Wilhelm
(1803-1863)

Osmanlı tarihine dair
eseriyle tanınan
Alman şarkiyatçı.

12 Nisan 1803'te Altenburg'da doğdu. Yüksek öğrenimine önce Jena ve Göttingen'de ilâhiyat tahsiliyle başladı, ancak Dresden'de doktorasını tarih sahasında

yaptı (1826, *Commentatio historico-critica de Francorum Majore domus*). Ardından Münih'e yerleşti. 1831'de Leipzig'de doçentlik çalışmasını (*Samnitica Dissertatio historico-critica*) bitirerek tarih ve siyasal bilimler alanında üniversite dışından doçent unvanını aldı. Daha sonra Yunan tarihiyle ilgilenmeye başladı. Kadîm zamanlardan Sicilya Kralı Rogers'in Yunanistan seferine kadar gelen (1146) *Yunanistan Tarihi*'nin ilk cildini yayımladı (*Geschichte Griechenlands vom Anfange geschichtlicher Kunde bis auf unsere Tage*, Leipzig 1832). Bunun üzerine Sachsen-Altenburg Dükü Friedrich tarafından profesör unvanıyla ödüllendirildi. Bu çalışmasında Zinkeisen, Mora'da Helen varlığının ortadan kalkıp bunun yerine başta Arnavutlar olmak üzere Slav halklarının iskânıyla etnik yapının tamamen değiştiğini ileri süren Fallmerayer'e karşı çıktı. 1840'ta genelde, İngiliz yazarı Thomas Gordon'un *History of the Greek Revolution* adlı iki ciltlik eserinin (Edinburg-London 1832) tercümesine dayanarak *Yunanistan Tarihi*'nin III ve IV. ciltlerini yayımladı. Eserin, Kapodistrias'ın Yunanistan'a geliştinden Baviera Prensi Otto'nun Yunan kralı olmasına (1835) kadar gelen son kısmı kendi kaleminden çıkmış, XII. yüzyılın ortalarından Yunan isyanına kadar gelen II. cildi ise neşredilmeden kalmıştır.

1832'de, geniş bir Avrupa devletleri tarihi projesiyle yola çıkan ve kendisinin de eski hocalarından olan Arnold Hermann Ludwig Heeren ve Friedrich August Ukert tarafından yapılan bir Osmanlı tarihi yazımıyla ilgili teklifi kabul etti (Zinkeisen, V, s. VI). Yedi cilt halinde yaklaşık 7000 sayfayı bulan bu zorlu iş Zinkeisen'e tarihçiler arasında seçkin bir yer kazandı. Başta Atina Üniversitesi olmak üzere Yunanistan'dan gelen davetleri oralar ilmen semeresiz durumunu göz önüne alarak geri çevirdi. Araştırma amacıyla 1836-1840 yıllarında Paris'te bulundu ve 1839'da burada evlendi. Almanya'daki çeşitli yayın organlarında Versay, Lafayette, Yakobinler ve genelde Fransa hakkında pek çok yazı neşretti; bu arada *Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki Tarihi* (*Geschichte des osmanischen Reiches in Europa* [GOR]) adı altında hazırladığı sipariş eserin ilk cildini 1840'ta Hamburg'da yayımladı. Bu cildin hazırlanışında Paris'teki kütüphanelerin zengin mevcudundan, Bizans tarihçilerinin eserlerinden, ayrıca Venedik elçilerinin raporlarından istifade etti. Zinkeisen Türkçe bilmiyordu. Bu eksikliğini, Türk kaynak eserlerinin Joseph von Hammer'in de